

GÖRÖG MÁRTA*

A Bécsi Vételi Egyezmény 39. Cikkében foglalt „észszerű idő” megítélése a nemzetközi jogalkalmazási gyakorlatban

A szerződési jog nyújtja a magánjog dinamikáját. A piacgazdaság működésének elengedhetetlen szabályozási keretrendszere. A szerződési jog vizsgálata, értelmezése és gyakorlata során megkerülhetetlen a Bécsi Vételi Egyezmény. Az Egyezmény, illetve maga a szerződésszegés számtalan kérdést vet fel, melyek nem csupán elméleti, hanem jogalkalmazási gyakorlati síkon is megjelennek. Így Király Miklós vizsgálta például a bitcoin értelmezhetőségét a CISG alapján.¹ A helyes, vagy helyesnek vélt válaszok pedig függenek az aktuális piaci pozíciótól, a piacgazdaság jelenlegi állásától, a bennünket körülölelő gazdasági-társadalmi környezettől.

Kétségtelen, a Bécsi Vételi Egyezmény az egyik legsikeresebb nemzetközi egyezmény a részes államok száma és ehhez mérten ezen államokban az áruval kapcsolatos export/import ügyletek azonos szabály szerinti lebonyolódása alapján. Az Egyezmény minta-, modelljellegűt ölt. Ezen egyezményhez kapcsolt attitűdök eredményezik – többek között – azt is, hogy megannyi bírósági ítélet értelmezi a CISG passzusait, lehetőséget teremtve a jogtudományi álláspontok mellett más országok bírósági gyakorlatából levonható tapasztalatok lehetőségére. Az Egyezmény kiemelt, minta szerepet tölt be a jogalkotásban, melyet a szakirodalomban számosan az Egyezmény „Austrahlungswirkung”-jának neveznek. A magyar magánjogra, magánjogi gondolkodásunkra kettős hatással van: a Ptk. kodifikációja okán indirekt,² a nemzetközi ügyletekhez kötődő praktikumban pedig direkt hatással. Ez az indirekt hatás jelenik meg – többek között – a 2002-es német köztelmi jogi reformban, az UNIDROIT Alapelvek (1994, 2004), az Európai Szerződési Jog Alapelvei, valamint az Európai Adásvételi Jog Alapelvei vonatkozásában is.

* egyetemi tanár, intézetvezető, SZTE Állam- és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete

¹ KIRÁLY MIKLÓS: *A Bécsi Vételi Egyezmény és a Bitcoin*. In: *Studia in honorem Lajos Vékás*. HVG-ORAC. Budapest, 2019. 154–161. pp.

² VÉKÁS LAJOS: *Bevezetés*. In: Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2013. 20. p., VÉKÁS LAJOS: *Bevezetés*. In: Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. 1. kötet. Wolters Kluwer Kft. Budapest, 2014. 33. p.

A szerződési jog gondolkodásmódja erősen szolgáltatás-centrikus, a szerződés gerince alapvetően maga a szolgáltatás. A szolgáltatás jellege sok mindent determinál, így például az egyedi és fajlagos szolgáltatás közötti különbségtétel mintegy irányt mutat a kellékszavatossági eszköztár alkalmazhatósága kérdésében. A nem szerződésszerű áru szolgáltatás miatti, Egyezményen alapuló vevői igényérvényesítés a 38., 39., 40. és 44. Cikkben szoros kapcsolatán nyugszik. A 38. Cikkben rögzített megvizsgálási kötelezettség és az ahhoz kapcsolt időkeret célja egy olyan időtartam megállapítása, amelyen belül a vevőnek a 39. Cikk szerint „fel kellett volna fedeznie” a hibát. A 39. Cikk az áru fizikai fogyatékoságával kapcsolatos vevői reklamációt szabályozza. Ha e két cikk „életútját” vizsgáljuk, úgy e „páros” az egyik legtöbbször hivatkozott egyezményes rendelkezések között található. Ennek az okát az adja, hogy e két cikkben foglalt kötelezettség vevői elmulasztása az áru szerződésszerűségének hiányára vonatkozó vevői hivatkozási jog elenyészését, megszűnését eredményezi. Egyik oldalról tehát vevői kötelezettség, másik oldalról pedig elmaradása az élő jogban sokszor hivatkozott „eszköz” az eladói oldalon. Kivétel csak akkor engedhető alóla, ha az értesítés határideje elmulasztására a vevőnek ésszerű mentsége van, ugyanis ebben a helyzetben a 44. Cikk biztosítja „bizonyos (pénzbeli reparációt nyújtó) jogok”, így árcsökkentés, tényleges károk megtérítése gyakorlását. A 40. Cikk pedig mentesíti a vevőt a határidők elmulasztásának következményei alól, amennyiben a szerződésszerűség hibáját az eladó ismerte, vagy nem lehetett előtte ismeretlen, és azt mégsem tárta fel a vevőnek.

A 38. Cikk megvizsgálási kötelezettséget, a 39. Cikk pedig értesítési kötelezettséget keletkeztet a vevő oldalán. Ez a megkülönböztetés lehetővé teszi azt, hogy el lehessen különíteni egymástól az átadáskor meglévő és a később jelentkező hibákat. Ez az eladó számára garanciális szabályt teremt. Bár elkülönítést igényel a 38. és a 39. Cikkben rendelt határidő, ugyanakkor „össze is csúszhat”. Nyílt hiba esetében a 38. Cikkben foglalt megvizsgálási kötelezettség teljesítését követően, nyomban kell értesíteni az eladót. Ez esetben e két határidő összeeszik. Rejtett hiba esetében az értesítési kötelezettség határidejének kezdő időpontja az az aktus, amikor a vevő a hibát ténylegesen felfedezte. Ekkor a megvizsgálási kötelezettség és az értesítési kötelezettség határideje elválik egymástól, a vevő a szabályozási keretrendszernek megfelelő megvizsgálási kötelezettsége teljesítése ellenére sem felismerhető a hiba.³

A kérdés fontosságát az is jelzi, hogy az Egyezmény 46. Cikk (2) és (3) bek. alapján a vevő csak akkor követelheti a nem szerződésszerű áru kicserélését, ha a fogyatékoság alapvető szerződésszegésnek minősül és az áru kicserélése iránti igényét a 39. Cikkben meghatározott értesítéssel egy időben, vagy azt követően ésszerű határidőn belül közli. Ha az áru nem szerződésszerű, a vevő igényelheti, hogy az eladó az áru kijavításával orvosolja annak fogyatékoságát, ha ez az összes körülmény figyelembevételével nem ésszerűtlen. A kijavítás iránti igényt a 39. Cikkben meghatározott értesítéssel egy időben, vagy azt követően ésszerű határidőn belül kell közölni.

A szerződésszegés az áru teljesítési időpontjabeli fogyatékoságát állítja fókuszba. Az Egyezmény nem ad támpontot az „ésszerű idő” klauzula értelmezéséhez. Érdekes megvizsgálni a 39. cikkben foglalt időtartam nemzeti jogokban való megjelenését. A német ke-

³ SÁNDOR TAMÁS – VÉKÁS LAJOS: *Nemzetközi Adásvétel*. HVG-ORAC. Budapest, 2005. 238–239. pp.

reszkedelmi törvény (Handelsgesetzbuch) az eladó általi azonnali megvizsgálási kötelezettséget és a hiba nyilvánvalóvá válását követően azonnali értesítési kötelezettséget ír elő.⁴ Az osztrák Unternehmersgesetzbuch alapján a vevőnek ésszerű határidőn belül kell értesítenie az eladót.⁵ Az 1959-es Ptk. „lehető legrövidebb időn belül”,⁶ a hatályos Ptk. „késedelem nélküli”⁷ az Egyezmény kihirdetéséről szóló 1987. évi 20. törvényerejű rendelet „ésszerű időn belül” értesítési kötelezettséget írt elő a vevő számára. A CISG is ezt a fordulatot tartalmazza „reasonable time” kifejezést alkalmazva.⁸ Az „ésszerű idő” kritériumainak fellátásakor az egyedi tényállás egyedi körülményei a meghatározóak, ahol a szerződés közvetett tárgyának minősítése (romlandó / szezonális természetű / tartós használatra rendelt), a kereskedelmi ügylethez kapcsolt kereskedelmi szokás és a szerződő felek üzleti szokása mérvadó. Az Egyezmény egyik kiváló kommentátora, Ingeborg Schwenzer mind kommentárjában, mind pedig más publikációiban rámutatott arra, hogy míg a német jogrendszer hagyományosan korlátozó volt a vonatkozó értesítési idő kapcsán, addig mások, mint például Franciaország és az Egyesült Államok sokkal liberálisabb, akár több hónapig vagy akár évig is eljutott az értesítési időtartam meghatározásában.⁹ A szakirodalomban elsőként Ingeborg Schwenzer tett javaslatot és fogalmazott meg véleményt összehasonlító kutatása eredményeként a „reasonable time” tényleges standardjére egy egy hónapos időtartammal.¹⁰ Ahogy Schwenzer fogalmazott: „Will man allzu großen Auslegungsdivergenzen vorbeugen, erscheint eine Annäherung der Standpunkte unabdingbar. Als grobem Mittelwert sollte man deshalb wenigstens von ca. einem Monat ausgehen.”¹¹

A szakirodalomban is többször idézett, tankönyvi jellegű legismertebb ügy, az új-zélandi kagyló-ügy alapvető jelentőségű ebben a kérdésben is, amely magán viseli Schwenzer hatását. A német legfőbb bírói fórum, a Bundesgerichtshof (BGH) 1995-ben, ebben a döntésében foglalkozott először a CISG 39. Cikk 1 bekezdésének értelmezésével a CISG német jogba való átültetése után. A bíróság – többek között – kimondta, az alperes nem hivatkozhat a hibás teljesítésre, illetve az ebből eredő elállásra a sérült csomagolás miatt, mivel az alperes több mint egy hónapot, hat hetet várt, mielőtt értesítette volna a felperest a csomagolás hiányossága miatti hibás teljesítésért és ezáltal a CISG 39 Cikk (1) bekezdése által megkövetelt ésszerű időn belül nem cselekedett.¹² A bíróság dictum formájában

⁴ § 377. bs. 1. Ist der Kauf für beide Teile ein Handelsgeschäft, so hat der Käufer die Ware unverzüglich nach der Ablieferung durch den Verkäufer, soweit dies nach ordnungsmäßigem Geschäftsgange tunlich ist, zu untersuchen und, wenn sich ein Mangel zeigt, dem Verkäufer unverzüglich Anzeige zu machen.

⁵ § 377. Abs. 1. (1) Ist der Kauf für beide Teile ein unternehmensbezogenes Geschäft, so hat der Käufer dem Verkäufer Mängel der Ware, die er bei ordnungsgemäßem Geschäftsgang nach Ablieferung durch Untersuchung festgestellt hat oder feststellen hätte müssen, binnen angemessener Frist anzuzeigen.

⁶ 1959. évi IV. törvény 307. § (1) bek.

⁷ 2013. évi V. törvény 6:162. § (1) bek.

⁸ United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (1980) Article 39.

⁹ SCHWENZER, INGEBORG: *The Noble Month (Arts. 38, 39 CISG) - The Story Behind the Scenery*. 7 Eur. J.L. Reform 353 (2005), 354. p.

¹⁰ CAEMMERER, ERNST VON – SCHLECHTRIEM, PETER: *Kommentar zum Einheitlichen UN-Kaufrecht. Das Übereinkommen der Vereinten Nationen über Verträge über den internationalen Warenkauf - CISG-Kommentar*. C. H. Beck. 2. kiadás. München, 1995. 362. p.

¹¹ SCHLECHTRIEM, PETER – SCHWENZER, INGEBORG: *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. Oxford University Press. Oxford, 2010. 632. p.

¹² CLOUT case No. 123. (Germany, 8 March 1995, Bundesgerichtshof – New Zealand mussels case) II. (2) „Selbst wenn man insoweit nach Auffassung des erkennenden Senats sehr großzügig wegen der

azt is megállapította, hogy a fogyatékoság felfedezése után egy hónappal megküldött felmondás „ésszerű időnek” tekinthető az egymástól eltérő nemzeti jogi hagyományok figyelembe vétele mellett.¹³ Négy évvel később, 1999-ben a német BGH-nak ismét lehetősége nyílt arra, hogy a CISG 39. Cikke kapcsán kifejezze véleményét egy felkészítési gyártó svájci eladó és egy német papírfeldolgozó cég közötti ügyben.¹⁴ A bíróság ismét dictum formájában, ugyanakkor már „rule”-nak, szabálynak nevezve a „regelmäßige einmonatige Rügefrist” standardot alkalmazta,¹⁵ (mintha az mindig is így lett volna). Bár a „regelmäßige einmonatige Rügefrist” irányadó jelleget öltött a német legfelsőbb bírósági gyakorlatban, ugyanakkor nem feltétlenül nyert mindig követést. Így van olyan német bírósági ítélet, mely két hetes időtartam mellett foglal állást.¹⁶

A német bírósági döntések éreztették hatásukat a svájci jogalkalmazásban is, így az Obergericht des Kantons Luzern 1997-es ítéletében az értesítési kötelezettséghez kapcsolt „reasonable time” értelmezésére vállalkozott.¹⁷ Az ítéleti tényállás középpontjában egy gyógyászati eszközök gyártó olasz eladó és egy, a terméket kórházak számára továbbértékesítő svájci kis cég, mint vevő közötti szerződés állt. A tényállás szerint a gyógyászati segédeszköz szolgáltatása nem volt szerződészerű. A bíróság a német doktrínához kapcsolódó valamennyi véleményt megvitatta és a „regelmäßige einmonatige Rügefrist” standardjának átvételét fogadta el. Néhány évvel később, 2003-ban ugyanezen Bíróságnak egy másik ügyben újra döntenie kellett ebben a kérdésben, amikor is megerősítette hat évvel korábbi véleményét, ez esetben kifejezetten Schwenzerre is hivatkozva.¹⁸

unterschiedlichen nationalen Rechtstraditionen von einem "groben Mittelwert" von etwa einem Monat ausgehen wollte (so Schwenzer aaO Art. 39 Rdnr. 17 m.w.Nachw.; strenger demgegenüber z.B. Herber/Czerwenka aaO Art. 39 Rdnr. 9; Piltz aaO § 5 Rdnr. 59; Reinhart, UN-Kaufrecht, 1991, Art. 39 Rdnr. 5), war die Rügefrist vor dem 3. März 1992 abgelaufen.“

¹³ CLOUT Case No. 123, supra note 12, § II(2). “Even if this Court were to apply a very generous ‘rough average’ of about one month, taking into account different national legal traditions, the time limit for the notice of the lack of conformity with the contract had expired. ...”

¹⁴ CLOUT Case No. 319 [Bundesgerichtshof, Germany, 3 Nov. 1999], http://www.uncitral.org/clout/clout/data/deu/clout_case_319_leg-1542.html

¹⁵ CLOUT Case No. 319 [Bundesgerichtshof, Germany, 3 Nov. 1999], II(2)(bb) „Selbst wenn die T. Papierfabrik AG einen möglichen Bedienungsfehler durch innerbetriebliche Feststellungen und ohne Einholung eines Sachverständigengutachtens kurzfristig hätte ausräumen können, war ihr für die Entscheidung über das weitere Vorgehen und die Einleitung der erforderlichen Maßnahmen - etwa die Auswahl und Beauftragung des Sachverständigen - jedenfalls ein gewisser Zeitraum von rund einer Woche zuzubilligen, woran sich die vom Berufungsgericht angenommene zweiwöchige Dauer einer gutachterlichen Untersuchung sowie danach die – regelmäßige – einmonatige Rügefrist nach Art. 39 Abs. 1 CISG (vgl. BGHZ 129, 75, 85 f) anschloß.“

¹⁶ CLOUT 773. sz. ügy Bundesgerichtshof Németország, 2004. június 30., VIII ZR 321/03.

¹⁷ CLOUT Case No. 192 [Obergericht des Kantons Luzern, Switzerland, 8 Jan. 1997].

¹⁸ Obergericht Luzern, Switzerland, 12 May 2003 „Bei der Bestimmung der angemessenen Rügefrist gemäß Art. 39 Abs. CISG ist auf die Umstände des Einzelfalles abzustellen. Wie indessen die Frist bei dauerhaften Gütern im Normalfall, d.h. ohne besondere Umstände die für eine Verkürzung oder für eine Verlängerung sprechen, zu bemessen ist, erscheint unsicher. Schwenzer (Komm. zum einheitlichen UN-Kaufrecht [Hrsg. von Caemmerer/Schlechtriem], 2. Aufl. N 17 zu Art. 39) weist darauf hin, dass deutsche Autoren tendenziell einen Zeitraum von acht Tagen zugrunde legen wollen, dass jedoch namentlich im US-amerikanischen Recht auch eine Rüge erst mehrere Monate nach Entdeckung des Mangels als noch innerhalb angemessener Frist erhoben gilt. Wolle man allzu grossen Auslegungsdivergenzen vorbeugen, erscheine eine Annäherung der Standpunkte unabdingbar. Als groben Mittelwert solle man deshalb wenigstens von ca. einem Monat ausgehen. Honsell/Magnus (a.a.O., N 21 zu Art. 39 CISG) als deutsche Autoren geben als groben Orientierungswert eine Anzeigefrist von einer Woche als angemessen an und weisen auch auf die abweichende

Ha az angol jogra tekintünk, az a „noble month” kifejezéssel operál, melyet Ingeborg Schwenzer Van Caemerer / Schlectriem kommentárban írt „großzügigen Monat” kifejezéséből ültettek át.¹⁹

2004-ben született meg az Egyezmény Tanácsadó Testületének (CISG Advisory Council) 2. számú véleménye, amely a vevő megvizsgálási és értesítési kötelezettségével foglalkozik.²⁰ (Említést érdemel, hogy a vélemény megszövegezésében Schlechtriem professzor is részt vett.) A Testület véleménye alapján az értesítés ésszerű időpontja a körülmények függvényében eltér egymástól. Véleményének indokolásában kifejti, hogy az értesítést bizonyos esetekben a fogyatékoság felfedezése napján, vagy azon a napon kell megtenni, amikor a fogyatékoságot fel kellett volna fedeznie a vevőnek. Más esetekben hosszabb időszak is megfelelő lehet. A testület véleménye szerint egyetlen rögzített időszak sem, legyen az 14 nap, egy hónap vagy más időtartam sem tekinthető in abstracto ésszerűnek az eset körülményeinek figyelembevétele nélkül. Ilyen, figyelembe veendő körülménynek számít az áru, a hiba jellege, a felek helyzete és a releváns kereskedelmi szokások.²¹ Ilyen 14 napos időtartam megjelenik például a belga,²² illetve az osztrák²³ bírósági ítéletekben. A Testület véleménye szerint az „ésszerű időt” nem lehet meghatározni.

Az értesítés küldésére vonatkozó egyezményi szabályozás ugyanakkor diszpozitív, a felek konszenzussal eltérhetnek a CISG rendelkezéseitől. Erre alapítottan tértek el a felek egy, a német bíróság előtti jogvitában. Az alapul fekvő tényállás szerint a felek a Német Textil- és Ruhaiipari Általános Szerződési Feltételeket a közöttük érvényesen létrejött szerződésre alkalmazandóként határozták meg. Az ÁSZF értelmében az áru kézhezvételtől számított 14 napon belül a vevő kötelezettsége az esetlegesen felmerülő minőségi hibához kapcsolt értesítés. Az olasz eladótól kasmírpulóverekeket rendelt német vevő a bíróság döntése értelmében elvesztette az áru minőségi hibájára való hivatkozáshoz kapcsolt jogát, tekintettel arra, hogy a pulóverek szállítása 1996 júliusának utolsó napjaiban történt, a vevő az eladót ugyanakkor csak 1996. december 5. napján értesítette. A bíróság ítéletében megállapította, legkésőbb egy hónapon belül értesíteni kellett volna az eladót. Tekintettel azonban arra, hogy a felek az ÁSZF alapján két hetes határidőben állapodtak meg, a bíróság a vevő által minőségi hibára vonatkozóan előterjesztett kifogást elkésztettek értékelték.²⁴

Auffassung von Schwenzer hin, ohne sich indessen mit deren Argumenten auseinanderzusetzen. Das Obergericht des Kantons Luzern ist in seinem Urte vom 8. Januar 1997 (LGVE 1997 I Nr. 1) der Empfehlung gefolgt und hat eine Rügefrist von einem Monat als angemessen erachtet. Nachdem keine der Parteien Umstände vorträgt, die eine Verkürzung oder eine Verlängerung dieser Frist begründen könnten, besteht keine Veranlassung von diesem empfohlenen Mittelwert abzuweichen. (...)” <http://www.cisg-online.ch/content/api/cisg/urteile/846.pdf>

¹⁹ ANDERSEN, CAMILLA: B. *Article 39 of the CISG and its „noble month” for notice-giving, a (gracefully) ageing doctrine?* Journal of Law and Commerce 30(2) 2012. May 185. p.

²⁰ CISG Advisory Council Opinion No. 2. Elemzéséhez lásd: SZABÓ SAROLTA: *A bécsi vételi egyezmény, mint nemzetközi lingua franca*. Pázmány Press. Budapest, 2014. 109–129. pp.

²¹ *CISG Advisory Council Opinion No. 2 - Examination of the Goods and Notice of Non-Conformity Articles 38 and 39*. In: Pace International Law Review Volume 16. Issue 2 Fall 2004. 379. p.

²² CLOUT 1018. sz. ügy Hof van beroep Antwerpen, 1995/AR/1558, 1998. november 4.

²³ Oberster Gerichtshof Austria, 2 Ob 191/98 X, 1998. október 15.

²⁴ CLOUT 232. sz. ügy Oberlandesgericht München, 1998. március 11. 7 U 4427/97.

A nemzetközi kereskedelmi gyakorlatban a felek döntési autonómiájára helyeződik a hangsúly, az Egyezmény diszpozitív jellege a felek akaratát helyezi előtérbe. Ez az Egyezmény rendelkezései alkalmazásának kizárási lehetőségét vonja magával. Ez az „opting/opt out” trend az Egyezményhez kapcsolódó jogalkalmazási bizonytalanságok következménye. Mindez ugyanakkor azt is jelenti, hogy épp a jogegységesítés, az egyezmény célja veszik el a CISG kizárásakor.